

Kemény János¹

Az iraki választások utóélete, avagy a kormányalakítás egy éve Irakban

A 2022-es iraki választások nagyon fontos tanulságokat szolgáltattak az iraki politikai rendszer fejlődését illetően. A politikai rendszer jelentette keretektől a politikai erőszak alkalmazásáig rendkívül komplex eseménysor következett be egy szűk év lefolyása alatt, aminek a részletesebb ismerete segít feltárni az ország politikai elitjének hozzáállását és motivációit a fennálló rendszerhez. A tanulmány felvázolja a kiinduló helyzetet, bemutatja a fontosabb szereplőket, képet ad a háttérükről, majd ismerteti a választások eredményeit és az azok kihirdetését követő politikai válság legfontosabb eseményeit. A külföldi befolyás kérdését, ahol releváns, szintén becsatornázza. A tanulmány következtetése, hogy az iraki politikai rendszer instabil, de a keretek szétfeszítése egyik szereplőnek sem állt érdekében, és ennek eredményeként nem került sor elhúzódó erőszakos cselekményekre.

Kulcsszavak: Irak, választások, biztonság, Egyesült Államok, Irán, Iszlám Állam csoport

The Aftermath of the Elections in Iraq, or the One Year Long Process of Building a Governing Coalition

The 2022 Iraqi elections have provided very important lessons for the evolution of the Iraqi political system. From the framework provided by the political system to the use of political violence, an extremely complex series of events took place over the course of a short year, the detailed understanding of which will help to reveal the attitudes and motivations of the country's political elite towards the existing political system. The paper outlines the initial situation, describes the main actors and their background, and then describes the results of the elections and the main events of the political crisis that followed their announcement. It also provides context to the issue of foreign influence where relevant. The paper concludes that the Iraqi political system is unstable, but that it was not in the interests of any of the actors to break the framework and that, as a result, there was no prolonged use of violence.

Keywords: Iraq, elections, security, United States, Iran, Islamic State group

Bevezetés

Irakban 2021. október 10-én előrehozott választásokat tartottak, ami után 2022. október 27-ig húzódott az új kormány megalakítása. A kormányalakítási folyamat és maga az előrehozott választás is egy hosszú ideje húzódó válság jele, amely a kezdeti reményekkel

¹ Kemény János az NKE EJK JLI tudományos munkatársa. E-mail: kemeny.janos@uni-nke.hu

ellentétben nem csökkentette az iraki belpolitikai szereplők közötti feszültséget, sőt 2022 augusztusára igen kiélezett helyzetet teremtett.

Az elhúzódó politikai válságnak az iraki lakosság mindennapi életére is komoly hatása volt, mivel az ügyvivő kormány nem terjeszthetett be új költségvetést, a szövetségi kormány számos fontos területen nem tudta kielégíteni a vele szemben támasztott elvárásokat. Ez az iraki infrastruktúra ismert hiányosságaival együtt komoly problémákat okozott, ráadásul több természeti katasztrófa is sújtotta az országot ebben az időszakban.² Az időnként fegyveres összecsapásokba torkolló politikai vetélkedés nem növelte a bizalmat a fennálló hatalmi elitben, ugyanakkor a válság megoldása és az állam stabilitásának megőrzése kizárólag a vezető iraki szereplők közötti kompromisszumos megoldás eredménye lehetett.

A 2021-es választások eredménye meglepetést okozott, az Iránhoz közel álló fegyveres politikai csoportok például jelentős mértékű támogatást veszítettek, míg a 2019-es tüntetések nyomán kibontakozó protestmozgalom egyes irányzatai képesek voltak a támogatásukat mandátumra váltani. Ezek következtében és a belső, illetve a regionális dinamikák eredményeként egy elhúzódó politikai válság kezdődött 2022. október 13-án az új köztársasági elnök, Abdul Latif Rasid megválasztásával³ és egy miniszterelnök-jelölt, Mohamed al-Szudáni gyors bejelentésével, valamint az október 27-én eredményes kormányalakítással.⁴ Ezek fontos lépések voltak, de a válság oka, a síita közösségen belüli politikai megosztottság nem oldódott meg.

Az alábbi tanulmányban a fontosabb szereplőket és körülményeket mutatjuk be, valamint azokat az eseményeket, amelyek a kialakult helyzetet befolyásolták. Emellett szólunk a külföldi befolyásról elsősorban az iráni szerepvállalásra koncentrálva, és áttekintjük a biztonság helyzete alakulását.

A válság gyökerei

Irak a választás utáni egy évben nagyon súlyos alkotmányos és belpolitikai válságot élt át. A politikai válság során több alkalommal erőszakos fordulatot vettek az események, ezek mérete szerencsére messze elmaradt a polgárháború csúcán látottaktól.

Az Irakban tapasztalt válság gyökerei 2019-re mennek vissza, amikor a tömeges és több száz halálos áldozatot követelő tüntetések hatására az akkori iraki miniszterelnök, Adil Abdul-Mahdi lemondott.⁵ (Érdemes megjegyezni, hogy Abdul-Mahdi is egy olyan választás után került az ország élére, amely nem produkált egyértelmű győztest: a szádrista mozgalom és a Fatah Szövetség kompromisszumos jelöltjeként lett miniszterelnök.)⁶ A lemondásához vezető eseménysorozat Tisrín- (októberi) forradalom néven ismert: a tüntetések során számos szociális és politikai követelés fogalmazódott meg,

² *Climate, Peace and Security Fact Sheet Iraq (April 2022)*. [online], 2022. 04. 05. Forrás: Reliefweb [2022. 10. 29.].

³ *Iraqi Parliament Elects Abdul Latif Rashid as New President*. [online], 2022. 10. 13. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 14.].

⁴ *Iraq's Parliament Approves New Government*. [online], 2022. 10. 27. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 29.].

⁵ *Iraqi PM Abdul Mahdi Submits Resignation to Parliament*. [online], 2019. 12. 01. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 12.].

⁶ Younes, Ali: *Adel Abdul Mahdi, an Iraqi Prime Minister 'Doomed to Fail'*. [online], 2019. 12. 01. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 20.].

mint például a korrupcióellenes fellépés, a közellátás hiányosságainak felszámolása, Irán politikai befolyásának csökkentése, az uralkodó politikai patronázsrendszer felszámolása és a fiatalok munkanélküliségének csökkentése.⁷

Abdul-Mahdi lemondását hónapokig tartó utódkeresés követte, aminek eredményeként – többedik jelöltként – 2020 májusában Musztafa al-Kadhimi lett Irak miniszterelnöke.⁸ Politikai ígéreteinek része volt, hogy az országban előrehozott választások lesznek. Az első ezzel kapcsolatos bejelentésében 2021 nyarára tette a választás időpontját,⁹ amit később előre látható végrehajtási problémák miatt 2021 októberére módosított.¹⁰ Kadhimi a választási törvény reformját, az állami erőszak-monopólium helyreállítását és a Covid-19 által okozott gazdasági problémák orvoslását ígerte.¹¹ Ezzel reagált a tüntetésekre, amelyek az elődje bukását okozták, de magasra tette a lécet, mert ígéreteinek jó része teljesíthetetlennek bizonyult.

Irak gazdasági helyzete sem problémamentes a választások előtt. Noha az olajbevételei nőttek az ukrajnai háború kapcsán, a Covid-19-járvány miatti olajkereslet visszaesése, az élelmiszerárak növekedése, a kül- és belpolitika változásának hatásai stb. jelentős terhet róttak a gazdaságra. Az iraki gazdaság legfontosabb bevételi forrása az olajszektor, ez azonban a lakosságnak mindössze 3%-át foglalkoztatja. A fiatalok munkanélkülisége szociális feszültség forrása, az utóbbi évek számos kormányellenes tüntetésének egyik fő mozgatórugója. A fiatalok sokszor csak a szürkegazdaságban tudnak elhelyezkedni, ami értelemszerűen nem biztosítja számukra a formális foglalkoztatással járó szociális hálót. Növeli a feszültséget, hogy az utóbbi években olyan nem állami fegyveres csoportok terjeszkednek a feketegazdaságban – mint például a Népi Mozgósítási Erők körébe tartozó Irán-barát csoportok –, amelyek jelentős támogatást kapnak az iraki államtól.¹²

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (International Labour Organization, ILO) kimutatása szerint 2021-ben a munkaképes korú lakosság egyharmada dolgozott legálisan Irakban, az informális gazdaságban pedig 54,9%-a.¹³ A tény, hogy az állam az egyik legnagyobb munkaadó, és a formális foglalkoztatás az állami szektorban stabil megélhetést biztosít, magyarázat arra, hogy az államigazgatási munkavállaláshoz politikai kapcsolatok kellenek, és egyben arra is, hogy ezt számos kritika érte és éri.¹⁴

⁷ *Iraq's Tishreen Uprising: From Barricades to Ballot Box*. [online], 2021. 07. 26. Forrás: International Crisis Group, Middle East Report N°223 [2022. 10. 29.], 1.

⁸ *New Iraq Prime Minister After Five Months of Deadlock*. [online], 2020. 05. 07. Forrás: BBC [2022. 10. 12.].

⁹ *Iraq Prime Minister Calls Early Elections for June 2021*. [online], 2020. 07. 31. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 12.].

¹⁰ *Iraqi Cabinet Votes to Delay General Election Until October 10*. [online], 2021. 01. 19. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 12.].

¹¹ Alshamary, Marsin: *Six Months Into His Premiership, What Has Mustafa al-Kadhimi Done for Iraq?* [online], 2020. 11. 13. Forrás: Brookings Institution [2022. 11. 01.].

¹² *Iraq: Common Country Analysis 2022. Condensed Version*. [online], 2022. 07. Forrás: United Nations in Iraq [2022. 10. 31.], 37–39.

¹³ International Labour Organization (2022): *Iraq Labour Force Survey 2021*. 6–7.

¹⁴ Ibrahim, Arwa: *Muhasasa, the Political System Reviled by Iraqi Protesters*. [online], 2019. 12. 04. Forrás: Al Jazeera [2022. 11. 08.].

A tradicionális iraki politika sajátosságai és főbb szereplői

Irakban az amerikai beavatkozás eredményeként létrejött politikai rendszer egyik szervezeti sajátossága az etnikai-felekezeti alapú kinevezések rendszere (arabul *muhasasa taifa*). Ez a hatalmi eliten belüli megállapodások mentén működő informális rendszer, amelyet nem rögzítettek az alkotmányozási folyamatban, de kormányalakításkor és alacsonyabb szinteken működő köztisztviselők kinevezésekor egyaránt alkalmazzák. A rendszer legismertebb eleme, hogy Irak mindenkor köztársasági elnöke kurd, miniszterelnöke síita arab, a parlament elnöke pedig szunnita arab közösséghez tartozó politikus. Az etnikai és felekezeti közösségeken belüli ellentétek és törésvonalak növekedése miatt egyik nagyobb csoporton belül sem lehet domináns politikai erőről beszélni. Ennek következtében az iraki kormányalakítási kísérletek elhúzódó folyamatok és számos átláthatatlan politikai alku eredményeként jönnek létre.¹⁵

Az Iszlám Állam csoport elleni katonai sikerek után a nagy etnikai felekezeti blokkokon belüli ellentétek egyre látványosabban kiéleződtek. Ez nem előzmények nélküli jelenség: a kurd politikát évtizedek óta a Kurd Demokrata Párt és a Kurdisztáni Patrióta Unió dominálja, a síita és szunnita közösségeken belül is számos párt jött létre 2003 után. Meglepő volt viszont az irányváltások módja és a vetélkedés intenzitása. A 2019-es tüntetések az elit és a külföldi befolyás ellen intéztek közvetlen kihívást.

A kritikák elhárítására a politikai manőverek bevett részévé vált a látszatzmegoldások alkalmazása. Ez a domináns politikai pártokon kívülről érkező, politikailag gyengének (és ezzel befolyásolhatónak) ítélt kompromisszumos jelöltek kinevezésével jár, amivel azt akarják elérni, hogy az ellenérdekelte politikai erők ne az ő kárukra működjenek. A 2019-es tüntetések nyomán hatalomra került Musztafa al-Kadhimi ebbe a kategóriába tartozó politikusként indult,¹⁶ Núri al-Maliki is ennek az elgondolásnak köszönhetően tölthette be a miniszterelnöki pozíciót,¹⁷ és lett ő is az eredeti szándékkal ellentétben az iraki politika meghatározó alakja.¹⁸

Számos politikai elemző várakozása szerint valamilyen kompromisszumos megoldást kellett volna találni a 2021-es választásokon. Ahogy az események mutatják, nem ez történt, és az eddigi információk alapján a politikai elit a berendezkedés megtartása mellett foglalt állást.

A szádrista mozgalom és vezetése

Muktada al-Szádr a 2003-as amerikai támadás után vált híressé (vagy hírhedtté), de a Szádr név régóta ismert Irakban, amit kihasznált politikai karrierjének építésekor. Apja Mohamed Szadik al-Szádr ajatollah, aki nagy ismertségnek örvendett, létrehozott

¹⁵ Bourhrou, Amal et al. (2021): *Reform Within the System: Governance in Iraq and Lebanon*. SIPRI Policy Paper, (61), 8–9.

¹⁶ Alkadiri, Raad: *Can Mustafa Kadhim, the Latest Compromise Candidate, Repair Iraq's Broken System?* [online], 2020. 04. 21. Forrás: The London School of Economics and Political Science [2022. 10. 29.].

¹⁷ Raz, Guy: *Nouri Al-Maliki's Rise to Leadership*. [online], 2006. 07. 27. Forrás: National Public Radio [2022. 11. 01.].

¹⁸ *Profile: Nouri Maliki*. [online], 2014. 08. 12. Forrás: BBC [2022. 11. 01.].

egy iraki síita területeket behálózó vallási szervezetet. Tevékenysége miatt nem volt népszerű a Szaddám-rendszerben, annyira nem, hogy 1999-ben ő és két fia merénylet áldozata lett.¹⁹

Szádr az apja által felépített jóléti rendszeren keresztül kezdte el kialakítani a saját hatalmi bázisát, egyértelműen erőszak alkalmazásával. Az amerikai hatóságok azzal gyanúsították több más bűncselekmény mellett, hogy köze volt egyik riválisa, Abdul-Medzsid al-Khúni megöléséhez.²⁰ Szádr volt felelős a síita területeken 2004-ben megnövekedett erőszakos cselekedetekért, az általa vezetett Mahdi Hadsereg nevű fegyveres csoport ellen az amerikaiaknak jelentős erőket kellett délre küldeniük. Hetekig tartó intenzív harcok után sikerült megtörniük a fegyveres ellenállást egy tűzszünet elérésével, ami de facto Szádr szabadságát biztosította.²¹ Innentől vált az iraki politika fontos alakjává a nehezen előrelátható politikai manővereivel, az időnkénti gyökeres véleményváltoztatásaival és a kiszámíthatatlanságával.

A kiszámíthatatlanságára jó példa, hogy az amerikai katonai jelenlét idején Szádr és mozgalma szoros kapcsolatokat ápolt Iránnal. 2007-ben, amikor a Núri al-Maliki vezette iraki kormány fegyverrel lépett fel ellene, amerikai források szerint átmenetileg Iránba menekült.²² Politizálási stílusát tekintve az erős szimbolizmusra és populizmusra építő Szádr az Egyesült Államok hadseregének távozása után újra feltalálta magát, és ezúttal Irán-ellenes „nacionalista” szerepet vett fel. Az októberi forradalom alatt Szádr mozgalma egy ideig a tüntetések buzgó támogatójaként lépett fel, majd amikor politikailag már ez nem volt előnyös, aktívan a tüntetők ellen dolgozott.²³ Egyik fő törekvése, hogy az iráni befolyást visszaszorítsa, és meggyengítse az olyan szervezeteket, mint a Népi Mobilizációs Erők.²⁴ Politikai karrierje során Szádr többször bejelentette végleges visszavonulását a politikától, de ezek csak rövid szüneteket hoztak a pályafutásában.²⁵

A demokratikus körülmények között Szádr mozgalma a törvényhozási jelenlétével igyekezett erősíteni a hatalmi pozícióit. Ahogyan minden jelentősebb szervezett politikai erőnek, a szádrista mozgalomnak is van katonai szárnya, amely az utcai megmozdulásoknál és a riválisok elleni harcban halálos erőszak alkalmazására is készen áll. A válság idején a Béke Dandárok (Szaraja al-Szalam) nevet viselte, és formálisan a Népi Mobilizációs Erők struktúrájába tagozódott.²⁶

¹⁹ Tripp, Charles (2007): *A History of Iraq*. Cambridge: Cambridge University Press, 265.

²⁰ *US Charge List Against al-Sadr Grows*. [online], 2004. 04. 07. Forrás: Al Jazeera [2022. 11. 10.].

²¹ *Al-Sadr Signals End to Shia Uprising*. [online], 2004. 06. 16. Forrás: Al Jazeera [2022. 11. 10.].

²² *Aides Deny US Claims Sadr Has Fled Iraq*. [online], 2007. 02. 14. Forrás: The Guardian [2022. 11. 10.].

²³ *Iraq's Tishreen Uprising: From Barricades to Ballot Box 2021*: 5 és 8.

²⁴ Kittleson, Shelly: *Amid Increasing Tensions Between Militias, Muqtada al-Sadr Calls for Reforming the PMU*. [online], 2022. 09. 01. Forrás: Al-Monitor [2022. 11. 10.].

²⁵ Al-Rubaie, Azhar: *What's Next for Iraq After al-Sadr's Withdrawal from the Political Process?* [online], 2022. 09. 12. Forrás: Washington Institute for Near East Policy [2022. 10. 26.].

²⁶ Nada, Garrett – Rowan, Mattisan: *Profiles: Pro-Iran Militias in Iraq*. [online], 2021. 11. 10. Forrás: United States Institute of Peace [2022. 11. 10.].

A Koordinációs Keretrendszer és a Núri al-Maliki vezette Dawa Párt

A nem állami fegyveres csoportok politikai szerepvállalására jó példa a Koordinációs Keretrendszer magját adó, korábban Fatah Szövetség néven választásokon induló csoport. A 2018-ban létrejött Fatah Szövetség a Népi Mobilizációs Erők politikai szervezetei által létrehozott politikai ernyőszervezet. A részt vevő csoportok közös vonása az Irán-barát politikai irányvonal.

Olyan nagyobb múltú csoportok, mint a Bádr Szervezet, amely a létrejöttét az iraki–iráni háborúra vezetheti vissza,²⁷ és olyan 2003 után létrejött csoportok, mint a Kataib Hezbollah²⁸ vagy az Aszaib al-Hak²⁹ is részt vesznek benne, számos kisebb csoport mellett. A 2018-as választásokon a Fatah Szövetség 48 mandátumot tudott megszerezni. Az idetartozó fegyveres csoportokat számos, az Egyesült Államok Irakban lévő erői, illetve érdekeltségei ellen végrehajtott támadással gyanúsítják, beleértve az amerikai nagykövetség épülete ellen 2019-ben elkövetett támadást.³⁰ Csatlakoztak a Koordinációs Keretrendszerhez hagyományosabb politikai szereplők is, mint a Núri al-Maliki vezette Dawa Párt (Törvényesség Állapota Koalíció). Maliki és Szádr vetélkedése hosszú történet, ami miatt érthető Maliki helyezkedése az Irán-barát politikai erők irányába.

A Dawa Párt az ötvenes évek végén jött létre, a Szaddám-rendszer idején a rendszer egyik fő ellenzéki csoportjának számított, vezetőinek nagy része Iránban vészelt át a Szaddám-rezsim uralmát. Az iráni iszlám forradalom után a csoport több szárnyra bomlott, Európába és az Egyesült Államokba menekült a vezetés egy része.³¹ Több terrorakcióval vádolták ebben az időszakban.³² 2003 után a vezetői visszatértek Irakba, és az amerikaiak által létrehozott demokratikus keretrendszerben kellett helyet találniuk. A párton belül a nyugatos száműzetésből visszatért vezetés szerzett fölényt, és kezdetben nacionalista pártokkal szövetekezett.³³ Ebben a helyzetben került előtérbe Núri al-Maliki, miután a Dawa Párt első kompromisszumos miniszterelnöke, Ibrahim Dzsaafari megbukott.

Maliki az 1970-es években csatlakozott a Dawa Párthoz. A Szaddám-rendszer által a párt tagsága ellen alkalmazott intézkedések miatt külföldre menekült. Száműzetését az Egyesült Államokban töltötte, 2003-ban tért vissza Irakba. Ezután szóvivőként dolgozott, részt vett a Baath Párt volt tagjainak közéletből való kiiktatásában és az alkotmányozási folyamatban, mielőtt 2006-ban miniszterelnökként jelölték. Miniszterelnökké válása után röviddel sor került az amerikai csatlétszám-emelésre, ami szoros együttműködést

²⁷ Tripp 2007: 238.

²⁸ Lásd bővebben: Knights, Michael – Smith, Crispin – Malik Hamdi: *Profile: Kataib Hezbollah*. [online], 2021. 04. 01. Forrás: Washington Institute for Near East Policy [2022. 11. 08.].

²⁹ Lásd bővebben: Knights, Michael: *Profile: Asaib Ahl al-Haq*. [online], 2021. 04. 27. Forrás: Washington Institute for Near East Policy [2022. 11. 08.].

³⁰ Hanna, Andrew – Nada, Garrett: *Iran's Roster of Influence Abroad*. [online], 2020. 03. 24. Forrás: Wilson Center [2022. 10. 20.].

³¹ Latif, Ali: *The Da'wa Party's Eventful Past and Tentative Future in Iraq*. [online], 2008. 08. 19. Forrás: Carnegie Endowment for International Peace [2022. 11. 12.].

³² Levitt, Matthew: *29 Years Later, Echoes of „Kuwait 17”*. [online], 2012. 12. 13. Forrás: Washington Institute for Near East Policy [2022. 11. 12.].

³³ Latif 2008.

igényelt az amerikaiakkal.³⁴ A szunnita felkelés visszaszorítása után szembekerült Muklada al-Szádr csoportjával, és 2008-ban a Lovagroham hadművelet keretében Bászrában katonai eszközökkel lépett fel síita riválisa ellen.³⁵ Ezután az amerikaiak és részben az irániak támogatását élvezve 2014-ig megőrizte a miniszterelnöki pozícióját, amit az idő előrehaladtával egyre autokratikusabb módon gyakorolt. 2014-ben a moszuli vereség miatt lemondásra kényszerült,³⁶ de a Dawa Párton belül meg tudta őrizni politikai pozícióját, majd az élére tudott kerülni.³⁷

Malikit annak ellenére, hogy egy vallásos párt vezetője volt, sokan a nacionalista irányvonal hívének tartották, aki a síita többség érdekeit védte, és a szunnita közösséggel szemben erőszakkal is hajlandó volt fellépni. Noha jó munkakapcsolata volt az amerikaiakkal, távozásuk után Irán felé nyitott, és az iraki politikai élet megkerülhetetlen alakja lett.

Musztafa al-Kadhimi (független)

A Bagdadban született Kadhimi 1985-ben menekült el Irakból először Iránba, majd Németországba, onnan pedig Nagy-Britanniába. Sokáig újságíróként dolgozott, a 2003-as amerikai támadás után tért vissza Irakba. Médiahálózatot alapított, és egy szervezetet vezetett, amely a baathista rezsim bűncselekményeinek feltárásán dolgozott. Több külföldi sajtótermékkel is együttműködött. 2016-ban az iraki Nemzeti Hírszerző Szolgálat vezetője lett.³⁸ Az iraki belpolitikában emiatt az amerikaiakhoz közel állónak minősítették, a Népi Mobilizációs Erők egyes csoportjai pedig azzal vádolták, hogy részt vett a Szolejmáni és Muhandisz elleni merénylet előkészítésében. Emellett a Népi Mobilizációs Erők tagjai elleni fellépést vádként hozták fel ellene, így kijelenthető, hogy miniszterelnöki jelölését nem támogatták az Irán-barát iraki politikai csoportok.³⁹

A 2019-es tüntetések nyomán történt hatalomra jutása kompromisszumos jelöltté tette. Számos ígéretet tett a választóknak, amibe beletartozott az inflációcsökkentéstől a korrupció leküzdésén át a pénzügyi és gazdasági reformok sora és számos más, már tradicionálisnak nevezhető probléma, mint az iraki elektromos infrastruktúra javítása, az öntöző- és ivóvízellátás biztosítása, az 5G hálózat kiépítése.⁴⁰ Ezekből az ígéretek közül természetesen csak keveset tudott megvalósítani, az iraki alapellátás a mai napig jelentős problémákkal küzd.

Külpolitikájának kiemelkedő eredménye, hogy közvetítőként igyekezett fellépni a szaúdi és az iráni vezetés között. A két fél viszonya sohasem volt harmonikus. 2016-ban, amikor iráni tüntetők megtámadták a szaúdi követség épületét Teheránban, a szaúdi fél

³⁴ *Profile: Nouri Maliki* 2014.

³⁵ *Operation Knight's Charge (Saulat Al-Fursan)*. [online]. Forrás: Institute for the Study of War [2022. 11. 12.].

³⁶ *Iraq Crisis: Maliki Quits as PM to End Deadlock*. [online], 2014. 08. 15. Forrás: BBC [2022. 11. 12.].

³⁷ Zeed, Adnan Abu: *Division Threatens Islamic Dawa After Maliki's Reelection*. [online], 2019. 08. 03. Forrás: Al-Monitor [2022. 11. 12.].

³⁸ *Who is Mustafa al-Kadhimi, Iraq's New Prime Minister?* [online], 2020. 05. 07. Forrás: Al Jazeera [2022. 11. 12.].

³⁹ Mansour, Renad: *Iraq Is Trying Yet Again to Form a Government. Why Is It So Hard?* [online], 2020. 04. 15. Forrás: The Washington Post [2022. 11. 07.].

⁴⁰ *The White Paper for Economic Reforms: Vision and Key Objectives*. [online], 2020. 10. 22. Forrás: Government of Iraq [2022. 11. 07.].

megszakította a formális diplomáciai kapcsolatokat.⁴¹ 2019-ben a kapcsolatok újabb mélypontra kerültek, amikor drón- és rakétatámadások következtében a szaúdi olajtermelési kapacitást komoly támadás érte. A szaúdi fél Iránt gyanúsította a támadással, amit később a jemeni húszi csoport vállalt magára.⁴² A 2021 áprilisában megindult közvetítéssel kapcsolatban kevés információ került nyilvánosságra, de a tény, hogy a két fél hajlandó volt tárgyalni, kiemelkedően fontosnak tekinthető.⁴³

Kadhimi a választások előtt bejelentette, hogy nem kíván indulni semmilyen politikai párt színeiben, és nem támogat semmilyen politikai formációt sem.⁴⁴

Az új szereplők

A válság hatására több új politikus is első vonalba került az iraki politikában, közülük mindenképpen említést érdemel Abdul Latif Rasid, az új iraki köztársasági elnök, és Mohamed al-Szudáni, akit kormányalakítással bízott meg.

Abdul Latif Rasid 2022 októberében lett Irak köztársasági elnöke. Korábban nyugati száműzetésben élt, Nagy-Britanniában tanult. 2003–2010 között vízügyi miniszterként dolgozott, 2010 óta elnöki tanácsadóként szolgált. A Kurdisztáni Patrióta Unió tagja. Elnökjelölését függetlenként nyerte el, ennek ellenére feltételezhető, hogy továbbra is szoros kapcsolatban áll korábbi pártjával.⁴⁵

Mohamed al-Szudáni fiatalon részt vett az 1991-es síita felkelésben a Husszein-rendszer ellen, annak leverése után nem menekült el, hanem maradt Irakban. A 2003-as amerikai invázió után politikai pályára lépett, először polgármester, majd Majszan tartomány kormányzója lett.⁴⁶ 2010–2014 között emberi jogi miniszter volt, 2014–2018 között pedig munkaügyi és szociális miniszter. Számos minisztériumban töltött be ügyvivői miniszteri pozíciót.⁴⁷ Maliki Dawa Pártjához kötődött sokáig, de 2020-ban lemondott a párttagságáról a Maliki elleni korrupciós vádak miatt, és saját pártot alapított. 2020-ban – ekkor az iraki parlament stratégiai tervezési bizottságának tagja – felmerült a neve a lehetséges miniszterelnök-jelöltek között, de mivel nem volt semleges szereplőnek tekinthető, nem jelölték. Szudáni a Malikihez fűződő korábbi szoros kapcsolata miatt elfogadhatatlan a szádristák számára.⁴⁸

⁴¹ Mamouri, Ali: *Iraq Helps Broker Iran-Saudi Negotiations*. [online], 2022. 04. 28. Forrás: Al-Monitor [2022. 11. 07.].

⁴² *Saudi Arabia Oil Attacks: UN 'Unable to Confirm Iranian Involvement'*. [online], 2019. 12. 11. Forrás: BBC [2022. 11. 07.].

⁴³ Mamouri 2022.

⁴⁴ *Iraqi PM Says Won't Run in Upcoming Elections* [online], 2021. 05. 15. Forrás: Asharq Al Awsat [2025. 07. 08.]

⁴⁵ *Iraq's New President Latif Rashid, Veteran Kurdish Politician*. [online], 2022. 10. 13. Forrás: France24 [2022. 10. 25.].

⁴⁶ Yuan, Shawn: *Iraq's New Prime Minister-Designate: Who Is Mohammed al-Sudani?* [online], 2022. 10. 13. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 26.].

⁴⁷ *Mohammed Shia al-Sudani Nominated for Iraqi Premiership*. [online], 2022. 07. 25. Forrás: Al-Monitor [2022. 10. 25.].

⁴⁸ Yuan 2022.

Külföldi befolyás

Irakban számos ország igyekszik befolyást szerezni, ezek közül Iránt és az Egyesült Államokat lehet a legjelentősebb szereplőknek tekinteni. Természetesen számos szomszédos állam, beleértve Törökországot, szintén igyekszik hatást gyakorolni az iraki belpolitika történéseire.

Az iráni befolyás jelentős, az iraki belpolitika vizsgált fázisában különösen az volt. Irán az amerikai támadás megindulása előtt igyekezett a befolyását kiterjeszteni. Ebbe beletartozik az iraki fegyveres proxycsoportok támogatása – vannak olyan szervezetek, amelyeket az iraki–iráni háború óta támogat az iráni vezetés –, a gazdasági és kulturális befolyás és az iraki információs környezet befolyásolása is.

Irán fontos gazdasági partnere Iraknak a földrajzi közelség és a kulturális kapcsolatok miatt is. A villamosenergia exportjától kezdve a kereskedelmi kapcsolatokon át a síita zarándokok iraki fogadásáig számos területen nagyon szoros együttműködés alakult ki.⁴⁹ Irán már a 2003-as háború előtt létrehozta arab nyelven sugárzó saját műholdas és földközeli szórású tévécsatornáját az iraki közvélemény befolyásolására.⁵⁰ A háború után az Irán-barát politikai erőknek köszönhetően nagymértékben ki tudta terjeszteni médiabefolyását.

Teherán a síita felekezethez tartozó nem állami fegyveres csoportok támogatásában is szerepet vállalt. A jelentős múltra visszatekintő Iraki Iszlám Forradalmi Főtanács és fegyveres szárnya, a Bádr Brigádok⁵¹ mellett új csoportoknak, mint az Aszaib al-Hak és a Kataib Hezbollah, sőt a kibontakozóban lévő szádrista mozgalomnak és fegyveres szárnyának is jelentős mértékben nyújtott fegyveres és anyagi támogatást. Az Iszlám Állam csoport 2014-es előretörésekor Szisztáni nagyajattollah fegyverbe szólította a síita közösséget, az így létrejött fegyveres csoportokat az iraki állam a Népi Mobilizációs Erők megalakításával gyakorlatilag állami keretrendszerbe fogta (de nem vonta hatékony állami ellenőrzés alá). Állománya nagy részét síiták adják, de vannak szunnita és más kisebbségekhez tartozó egységek is.⁵²

2020 januárjában az amerikai fegyveres erők Bagdadban megölték Kasszem Szolejmáni tábornokot, az iráni Forradalmi Gárda Kuds Erejének parancsnokát.⁵³ A dróntámadásban nem csupán Szolejmáni, hanem Abu Mahdi al-Muhandisz, az iraki Népi Mobilizációs Erők egyik vezetője is életét veszítette, aki történetesen a Kataib Hezbollah csoport vezetője is volt.⁵⁴ Ez az incidens jól mutatta, hogy az iráni vezetés mennyire szorosan és közvetlenül működött együtt iraki síita fegyveres csoportokkal.

⁴⁹ Eisenstadt, Michael – Knights, Michael – Ali, Ahmed: *Iran's Influence in Iraq. Countering Tehran's Whole-of-Government Approach*. [online], 2011. 04. Forrás: Washington Institute for Near East Policy [2022. 10. 26.], 12–16.

⁵⁰ Usher Sebastian: *Iran's Leaders Harness Media Power*. [online], 2006. 03. 14. Forrás: BBC [2022. 11. 01.].

⁵¹ Tripp 2007: 237–238.

⁵² Al-Kadhimi, Mustafa: *Will Sistani Be Able to Control Popular Mobilization Forces?* [online], 2015. 03. 11. Forrás: Al-Monitor [2022. 11. 08.].

⁵³ Cohen, Zachary et al.: *US Drone Strike Ordered by Trump Kills Top Iranian Commander in Baghdad*. [online], 2020. 01. 04. Forrás: CNN [2022. 11. 08.].

⁵⁴ Beaumont, Peter: *Abu Mahdi al-Muhandis: Iraqi Killed in US Strike Was Key Militia Figure*. [online], 2020. 01. 03. Forrás: The Guardian [2022. 11. 06.].

Erre jó példa, hogy az Egyesült Államok és Irán közötti feszült viszonyban Irak mennyire fontos szerepet játszott. Az irániak iraki területen pusztítottak, amikor 2020 januárjában az iráni hadsereg ballisztikus rakétákkal támadást indított Kasszem Szelejmani halálának megbosszulására az iraki al-Aszad légibázis ellen, ahol amerikai csapatok tartózkodtak. Habár a támadásnak csak amerikai sebesültjei voltak, utólagos értékelések szerint ez csupán az amerikai óvintézkedéseknek volt köszönhető, nem az iráni szándéknak. Az incidens a méretét tekintve egyedülálló volt, 16 ballisztikus rakétából 11 találta el a bázis területét.⁵⁵

Az Egyesült Államok figyelme Irak felé korántsem olyan folyamatos, mint Iráné. Az amerikai érdeklődés a 2011-es kivonulás után alábbhagyott, 2014-től, az Iszlám Állam csoport elleni katonai fellépéstől ismét nőtt katonailag és politikailag egyaránt. A csoport 2017-es katonai visszaszorulásával az iráni jelenlét lett az amerikai politikai törekvések központi eleme. A Szelejmani és al-Muhandisz elleni támadás jól mutatta, hogy a Trump-adminisztráció elsősorban az iráni befolyás visszaszorítására koncentrált, és ehhez megkísérelte felhasználni Irakot. A két fél közötti, olykor látványos eskalációs lépések kevés optimizmusra adtak okot, de az al-Aszad bázis elleni támadás után egyik fél sem kockáztatta meg, hogy a helyzet tovább éleződjön. A Biden-adminisztráció beiktatása után az amerikai politika kevésbé volt konfrontatív az iráni befolyást illetően. Joe Biden 2021 nyarán bejelentette, hogy az amerikai erők Irakban befejezik a harci feladataikat, de korlátozott katonai jelenlétet fenntartanak kiképzési és tanácsadási céllal.⁵⁶ Hivatalosan 2021. december 29-én jelentették be, hogy a nemzetközi koalíció ezután csak az iraki biztonsági erők felkészítésével és tanácsadással fog foglalkozni.⁵⁷ Kevésbé látványosan, de iráni támogatású iraki csoportokon keresztül továbbra is vannak támadások az amerikai katonai jelenlét ellen. Az amerikai Központi Parancsnokság (Central Command, CENTCOM) – az Irakban állomásozó amerikai erők felettes parancsnoksága – és amerikai sajtóforrások több incidensről is beszámoltak ebben az időszakban.⁵⁸

Az amerikai–iráni ellentét számos területen okoz nehézséget Iraknak. Villamosáram-szükséglete jelentős részét Iránból importálja, ami az ellene életbe léptetett amerikai szankciók miatt csak különengedélyekkel lehetséges.⁵⁹ A mindenkori iraki kormánynak óvatos egyensúlyozó politikát kell folytatnia az amerikai és iráni érdekeltségek és érdekek figyelembevételével, mivel továbbra is rá van utalva mindkét partnere segítségére és támogatására.

⁵⁵ Martin, David – Walsh, Mary: *Who Would Live and Who Would Die: The Inside Story of the Iranian Attack on Al Asad Airbase*. [online], 2021. 08. 08. Forrás: CBS News [2022. 11. 06.].

⁵⁶ Liptak, Kevin – Vazquez, Maegan: *Biden Announces End of Combat Mission in Iraq as He Shifts US Foreign Policy Focus*. [online], 2021. 07. 26. Forrás: CNN [2022. 11. 06.].

⁵⁷ *Implementation of Resolution 2576 (2021). Report of the Secretary-General*. [online], 2022. 02. 10. Forrás: United Nations Security Council [2022. 10. 08.], 5.

⁵⁸ Lásd: *U.S. Air Defenses Down Attack Drone at AAAB*. [online], 2021. 04. 08. Forrás: Combined Joint Task Force – Operation Inherent Resolve Public Affairs [2022. 11. 06.]; Starr, Barbara – Kaufman, Ellie: *US Scrambles F-15 Jet to Shoot Down Iranian Drone That Appeared to Threaten US Forces in Iraq*. [online], 2022. 09. 28. Forrás: CNN [2022. 11. 06.]; Yeranian, Edward: *Drone Attack Damages Hangar at US-Coalition Air Base in Iraq*. [online], 2021. 05. 08. Forrás: Voice of America [2022. 11. 06.].

⁵⁹ Haboush, Joseph: *US Grants Iraq Another Sanctions Waiver to Import Electricity From Iran*. [online], 2022. 03. 28. Forrás: Al Arabiya English [2022. 11. 06.].

A választások eredményei

A 2021-es előrehozott választásokat új eljárási rend alkalmazásával hajtották végre. A reformok célja az átláthatóság növelése volt, ennek érdekében egyéni, át nem ruházható szavazati rendszert vezettek be. Az egyéni jelöltek egyszerű többséggel győztek a körzetükben. A korábbi rendszer választási listás megoldása komplikált mandátumallokációs megoldásokat követelt, ami megnehezítette a lakosság számára az átláthatóságot.⁶⁰

Az iraki parlament egykamarás, 329 képviselővel. A képviselők egynegyede nő, az alkotmányban rögzítetteknek megfelelően. Kilenc helyet a kisebbségeknek tartanak fenn.⁶¹ A választások folyamatát az ENSZ békésnek és jól végrehajtottnak ítélte.⁶² A részvétel alacsony volt, a regisztrált szavazók 43,54%-a adta le voksát.⁶³

A választási eredmények a következők lettek:

- Szádrista blokk (síita): 73 mandátum
- Haladás Párt (szunnita): 37 mandátum
- Dawa Párt (síita): 33 mandátum
- Kurdisztáni Demokrata Párt: 31 mandátum
- Kurdisztáni Patrióta Unió: 18 mandátum
- Al-Fatah blokk (síita): 17 mandátum

43 független jelölt szerzett mandátumot, a fennmaradó mandátumokon kisebb pártok osztoztak.⁶⁴

A választások érdekessége, hogy a Koordinációs Keretrendszer gerincét adó Fatah blokk rosszul szerepelt, az előző választásokon szerzett mandátumainak harmadát tudta megtartani.⁶⁵ A választás másik érdekessége, hogy az októberi forradalom idején feltűnt aktivisták közül többen függetlenként szereztek mandátumot. Maga a mozgalom megosztott volt a választásokat illetően, az aktivisták egy része a választások bojkottja mellett foglalt állást.⁶⁶

A választások nyertese a szádrista irányzat volt, amely az előző választásokhoz képest 54-ről 73-ra növelte mandátumainak számát. A választási rendszer sajátosságai miatt összességében kevesebb szavazatot kaptak, mint síita riválisuk, viszont átgondoltabb választási stratégiával és annak fegyelmezett végrehajtásával látványos növekedést tudtak elérni.⁶⁷

⁶⁰ Mansour, Renad – Stewart-Jolley, Victoria: *Explaining Iraq's Election Results*. [online], 2021. 10. 22. Forrás: Chatham House [2022. 11. 08.].

⁶¹ Loft, Philip: *Iraq in 2022: Forming a Government*. [online], 2022. 10. 18. Forrás: House of Commons Library [2022. 10. 31.], 3.

⁶² *National Elections Mark Hard-Won Victory for Iraq, Women Candidates, Despite Recount Call, Ongoing Strife, Senior Official Tells Security Council*. [online], 2021. 11. 23. Forrás: United Nations [2022. 10. 31.].

⁶³ *Implementation of Resolution 2576 (2021). Report of the Secretary-General 2022: 1.*

⁶⁴ Loft 2022: 7.

⁶⁵ *Pro-Iran Hashed Punished in Iraq Vote*. [online], 2021. 10. 18. Forrás: France24 [2022. 11. 08.].

⁶⁶ Al-Rubaie, Azhar: *Young MPs of the Tishreen Movement Face Off Against Establishment Parties*. [online], 2021. 10. 29. Forrás: Washington Institute for Near East Policy [2022. 11. 08.].

⁶⁷ Mansour – Stewart-Jolley 2021.

Ennek ellenére Szádr és szövetségesei nem tudták megszerezni a szükséges többséget a parlamenti folyamatok akadálytalan levezényléséhez. A Koordinációs Keretrendszer a saját mandátumaival egyfajta „blokkoló harmadot” hozott létre, ami kombinálva azzal, hogy Szádr és a Koordinációs Keretrendszer vezetői közötti rossz viszony elmélyült, politikai válság kibontakozásához vezetett.

Egy válság rövid kronológiája

A 2021. október 10-én alacsony részvétel mellett lezajlott voksolás végleges eredményhirdetésére csak decemberben került sor, mivel a választási bizottsághoz számos panasz érkezett szavazással kapcsolatos rendellenességek miatt. A végső győztes a szádrista blokk lett.⁶⁸ A választások egy nagyon sajátos politikai folyamatot indítottak el, amely a parlamenti politizálási szabályok obstrukciós célú kihasználásának, a bíróságok bevonásának, az utcai politizálásnak és a politikai erőszak alkalmazásának sajátos elegyét hozta magával. Ez az ország múltját figyelembe véve nem kevés bizonytalanságot eredményezett.

Az utcai politizálás már röviddel az eredmények ismertetése után megindult. A Népi Mobilizációs Erőkhöz köthető politikai csoportok, amelyek a vártnál rosszabbul szerepeltek, tüntetéseket kezdeményeztek, és a bagdadi kormányzati negyed (közismertebb nevén Zöld Zóna) közelében egy folyamatosan működő tábort hoztak létre.⁶⁹ A legjelentősebb szereplő ezek közül a Koordinációs Keretrendszer, amely súlyos veszteségeket volt kénytelen elkönyvelni.⁷⁰ Novemberben az iráni támogatású csoportok hívei a bagdadi kormányzati negyedhez vonultak, kövekkel dobálták a biztonsági erőket arra hivatkozva, hogy az Irán-barát politikai erők választási csalás miatt szorultak vissza. A biztonsági erők válaszul erőszakot alkalmaztak, az akció eredménye két halott tüntető és számos sebesült mindkét oldalon.⁷¹

Feltételezhetően ezzel összefüggésben került sor az első látványos merényletre, amikor 2021. november 7-én az iraki ügyvezető miniszterelnök, Musztafa al-Kadhimi rezidenciája ellen drónnal végrehajtott robbantásos merényletet kíséreltek meg. Kadhimi sértetlen maradt, hat testőre megsebesült az akcióban, a végrehajtók kiléte ismeretlen maradt.⁷² Az eset spekulációkra adott okot arra vonatkozóan, hogy Irán és a támogatását élvező Népi Mobilizációs Erők között feszültség alakulhatott ki, mivel Irán elítélte a Kadhimi ellen végrehajtott merényletet, és a Forradalmi Gárda egy magas rangú vezetőjét küldte Bagdadba, hogy csillapítsa a merénylet nyomán kialakult helyzetet.⁷³

A „normál” jogi út 2021. december 27-ével lezárult, ekkor ugyanis az iraki választási bizottság ratifikálta az eredményeket, és egyúttal elutasított minden, a választás

⁶⁸ Yuan, Shawn: *Iraq Announces Final Results of October Parliament Election*. [online], 2021. 11. 30. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 20.].

⁶⁹ Foster, Anna: *At Iraq's Election Protest Camp, Militia Supporters Dig In*. [online], 2021. 11. 12. Forrás: BBC [2022. 10. 20.].
⁷⁰ *Implementation of Resolution 2576 (2021). Report of the Secretary-General 2022: 2.*

⁷¹ *Protests Against Iraq Election Results Turn Violent*. [online], 2021. 11. 05. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 31.].

⁷² *Iraqi PM al-Kadhimi Survives Drone Attack on His Home*. [online], 2021. 11. 07. Forrás: BBC [2022. 10. 15.].

⁷³ Yuan, Shawn: *Is Iran Losing Some of Its Grip on Shia Militias in Iraq?* [online], 2021. 11. 12. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 31.].

tisztaságát kétségbe vonó keresetet.⁷⁴ A legnagyobb frakciót a Muklada al-Szádr vezette blokk alkotta, az iráni támogatású politikai csoportok parlamenti képviselője a 2018-as állapothoz képest körülbelül a harmadára olvadt. Az iraki elnöknek ezután 15 napon belül össze kellett hívnia az új parlament első ülését,⁷⁵ amelyen új köztársasági elnököt kellett volna választani. A Koordinációs Keretrendszer egy nappal később bejelentette a választási eredmény elleni tüntetési végét, amit a Szolejmáni tábornok elleni támadásra történő megemlékezés utánra időzítettek.⁷⁶

Az iraki elnök december 30-án összehívta a parlamentet az alakuló ülésre, amelyre január 9-én kellett sort keríteni.⁷⁷ Január 9-én azonban a normál ügymenet helyett megindult a Koordinációs Keretrendszer obstrukciós stratégiája. A csoport képviselői indítványt adtak be, miszerint övük a legnagyobb frakció, amire tömegjelenet alakult ki az ülésteremben, és a parlament levezető és egyben korelnöke rosszul lett, kórházba kellett szállítani. Az ülés újraindítása után sikerült megválasztani a parlament elnökét Mohamed al-Halbúsi személyében, de a parlament nem tudott államfőt jelölni, így nem volt, aki megadja a legnagyobb frakciónak a kormányalakítás lehetőségét, amire elméletben az első üléstől számított harminc nap áll rendelkezésre.⁷⁸ A Koordinációs Keretrendszer jelezte, hogy nem ismeri el a frakciója távozása után parlamenti pozíciókra megválasztott képviselőket a tisztségükben.⁷⁹

Ebben a törvényesen ingoványos helyzetben megindult a bíróságok bevonása a politikai folyamatba február 3-án, a Szövetségi Bíróság döntése szerint a parlament köztársasági elnököt megválasztó ülésén a képviselők legalább kétharmadának jelen kell lennie, és a teljes létszám kétharmadának kell érvényes szavazatot leadnia ahhoz, hogy az elnökválasztás érvényes és eredményes legyen, vagyis az ülésen legalább 220 képviselőnek részt kellett volna vennie.⁸⁰ Ezzel a döntéssel nyílt lehetőség az úgynevezett blokkoló harmad kialakítására, ami elmélyítette a politikai válságot.

A bírósági folyamattal párhuzamosan a Koordinációs Keretrendszer parlamenti eljárési eszközökkel is igyekezett a Szádr-blokk stratégiáját ellehetetleníteni. Ezt Hosjar Zebari kurd politikus és volt külügyminiszter személyének támadásával érték el, aki a szádrista blokk elnökjelöltje volt. Zebari ellen a parlamenti képviselők egy csoportjának beadványa miatt vizsgálat indult, ezért nem volt jelölhető a posztra. Emiatt február 6–7-én a Szádr vezette blokk bojkottja okán hiúsult meg az elnökjelölés.⁸¹ Zebari ügye az iraki legfelsőbb bíróság elé került, amely február 13-án eltiltotta az indulástól, az ellene felmerült tisztázatlan korrupciós vádak miatt.⁸²

Ez a fordulat arra készítette Szádr, hogy új helyzetet próbáljon kialakítani azzal, hogy új politikai szövetségeseket állít maga mellé, és létrehoz egy koalíciót, amely elindíthatja

⁷⁴ *Implementation of Resolution 2576 (2021) 2022: 2.*

⁷⁵ Rasheed, Ahmed: *Iraqi Court Ratifies Election Result, Rejects Appeal*. [online], 2021. 12. 27. Forrás: Reuters [2022. 10. 15.].

⁷⁶ *Implementation of Resolution 2576 (2021) 2022: 2.*

⁷⁷ *Implementation of Resolution 2576 (2021) 2022: 3.*

⁷⁸ *Chaotic Scenes as Iraq's New Parliament Holds First Session*. [online], 2022. 01. 09. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 24.].

⁷⁹ *Implementation of Resolution 2576 (2021) 2022: 3.*

⁸⁰ *Alliance Blocks Formation of New Iraqi Government*. [online], 2022. 04. 20. Forrás: Al-Monitor [2022. 10. 31.].

⁸¹ *Why Iraqi Lawmakers Failed to Elect a New President*. [online], 2022. 02. 08. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 15.].

⁸² *Iraqi Court Bars Veteran Zebari From Running for Presidency*. [online], 2022. 02. 13. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 15.].

az alkotmányos folyamatot. Március 25-én bejelentették, hogy Szádr vezetésével létrehozák a Haza Megmentése Szövetséget, amelyben a szádrista képviselők mellett a Kurdisztáni Demokrata Párt és egy szunnita párt is részt vesz, összesen 168 mandátummal a 320-ból, ami kevesebb a szükséges kétharmadnál. Az új formáció első intézkedése egy új elnökjelölt állítása volt.⁸³ Ez azonban a Koordinációs Keretrendszer obstrukciója miatt sikertelen maradt.⁸⁴ Erre válaszul Szádr március 31-én felszólította a Koordinációs Keretrendszert, hogy a következő negyven napban állítson saját kormányképes koalíciót.⁸⁵ Az alkotmányos válság azonban folytatódott, mivel a Koordinációs Keretrendszernek sincs kellő támogatása egy jelölt állításához. Ez az állapot májusig húzódott. Szádr megpróbálta a koalícióját kibővíteni, és május elején független képviselőket szólított fel csatlakozásra a Haza Megmentése választási szövetséghez. A szunnita Szijada és a Kurdisztáni Demokrata Párt csatlakozott, de így sem lett meg a szükséges többség.⁸⁶

Május 15-én a szövetségi legfelsőbb bíróságon fontos döntés született, kinyilvánították, hogy az ügyvivő iraki kormány nem hozhat olyan döntést, amely jelentős mértékben befolyásolhatja az ország jövőjét politikai, gazdasági vagy szociális értelemben.⁸⁷ Ez gyakorlatilag azt jelentette, hogy egy kormányalakításig az országnak nem lesz költségvetése, és egyéb fontos döntések meghozatalára sem kerülhet sor. Ez a határozat ismét nagymértékben mélyítette a válságot.

Mivel kormányképes koalíciót nem tudott kialakítani, júniusban Szádr új irányt vett. Június 12-én felszólítására a szádrista képviselők lemondtak a mandátumukról. Ezzel az iraki választási szabályozás szerint az általuk megnyert körzetekben második helyen végzett jelöltek kaphatnak parlamenti mandátumot.⁸⁸ Június 23-án az iraki parlament rendkívüli ülést tart, hogy a megüresedett képviselői helyeket betöltsék. 64 új képviselőt iktatnak be.⁸⁹

Ebben a feszült helyzetben került sor egy kiszivárogtatásra, ami tovább borzolta a kedélyeket. Július 16-án olyan hangfelvételek kerültek nyilvánosságra, amelyeken állítólag Núri al-Maliki hallható, amint Szádr-ellenes kijelentéseket tesz. A felvételek hitelességét vitatták, ugyanakkor nagy felháborodást váltottak ki. Néhány nappal később Szádr lemondásra szólítja fel Malikit.⁹⁰

Július 25-én Mohamed al-Szudáni lett a Koordinációs Keretrendszer miniszterelnök-jelöltje.⁹¹ Két nappal később al-Szudáni jelölésére reagálva szádrista csoportok

⁸³ *Cross-Sectarian Bloc Emerges in Iraq*. [online], 2022. 03. 28. Forrás: Al-Monitor [2022. 10. 25.].

⁸⁴ Rasheed, Ahmed – Ismail, Amina: *Iraq Parliament Fails to Elect New State President Over Lack of Quorum*. [online], 2022. 03. 26. Forrás: Reuters [2022. 10. 15.].

⁸⁵ *Alliance Blocks Formation of New Iraqi Government* 2022.

⁸⁶ Al-Rubaie, Azhar: *Iraqi Deadlock Continues With Elites Unable to Form Government*. [online], 2022. 05. 30. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 22.].

⁸⁷ *Implementation of Resolution 2631 (2022). Report of the Secretary-General*. [online], 2022. 09. 26. Forrás: United Nations Security Council [2022. 10. 31.], 1.

⁸⁸ Yuan, Shawn: *Sadrists Quit Iraq's Parliament, but al-Sadr Isn't Going Away*. [online], 2022. 06. 15. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 24.].

⁸⁹ *Implementation of Resolution 2631 (2022)* 2022: 2.

⁹⁰ Ayad, Pierre: *Secret Recordings Deepen Political Crisis in Iraq*. [online], 2022. 07. 16. Forrás: France24 [2022. 10. 24.]; *Following Tape Leak, Sadr Demands Maliki Quit Iraqi Politics*. [online], 2022. 07. 19. Forrás: Al-Monitor [2022. 10. 31.].

⁹¹ *Mohammed Shia al-Sudani Nominated for Iraqi Premiership* 2022.

behatoltak a Zöld Zónában található parlament épületébe. Kadhimi ügyvivő miniszterelnök, Szaleh köztársasági elnök és más közjogi méltóságok felszólítására elhagyták az épületet,⁹² hogy aztán újabb három nappal később ismét behatoljanak. Ez alkalommal megszállták az üléstermet. Kadhimi és Szaleh ismét az ország érdekében folytatott párbeszédre szólított fel. A biztonsági erők és a szádrista csoportok összezsugorodtak, aminek sok sérültje volt, halottja viszont nem. A parlament működését határozatlan időre felfüggesztik, ezzel a kormányalakítási törekvések ismét kudarcba fulladnak. Szádr békés forradalomnak, a Koordinációs Keretrendszer az iraki nép és állam elleni puccsnak értékeli az eseményeket. Nyilatkozat hangsúlyozza a párbeszéd fontosságát, de egyúttal ellentüntetések megtartására szólított fel.⁹³ Augusztus 2-án a szádrista mozgalom egyik vezetője felszólította a parlamentet megszállva tartókat, hogy hagyják el az épületet, de folytassák a megmozdulásokat.⁹⁴ Az utolsó szádrista csoportok augusztus 6-án távoztak a parlament épületéből.⁹⁵

Szádr egy nyilvános megszólalásban elhatárolódott a párbeszéd lehetőségétől, hivatkozva a korábbi kísérletek kudarcaira. A parlament feloszlatására és előrehozott választások megtartására szólított fel.⁹⁶ A nemzetközi közösség is igyekezett a válság megoldásába bekapcsolódni. Augusztus elején Szádr az ENSZ iraki képviselőjével találkozott Nedzsefben, ami azonban nem hozott elmozdulást Szádr álláspontjában.⁹⁷

Szádr a kialakult pathhelyzetben az iraki bíróságokhoz fordult a parlament feloszlatása ügyében. Augusztus 10-én az iraki legfelsőbb bírósághoz és a közigazgatási ügyekkel foglalkozó Szövetségi Bírósághoz adott be kereseteket, és felszólította Baram Szaleh elnököt új választás kiírására, arra hivatkozva, hogy letelt a kormányalakításra megadott törvényes időkeret.⁹⁸ A legfelsőbb bíróság négy nappal később jelezte, hogy nincs joghatósága előrehozott választásokról dönteni. A bíróság ugyanakkor kifejezte, hogy a kialakult politikai állapot fenntarthatatlan, részben egyetértve a Szádr által megfogalmazott kritikával. A Szádr-féle irányzat támogatói nagy számban voltak a bíróság épülete körül, de komolyabb rendbontásra nem került sor.⁹⁹ Augusztus 23-án a szádrista csoportok ülősztrájkba kezdtek az iraki bíróságok épületei előtt, hogy a parlament feloszlatásával kapcsolatban beadott, folyamatban lévő keresetnek nagyobb hangsúlyt adjanak.¹⁰⁰

A legfelsőbb bíróság döntése után Kadhimi ügyvivő miniszterelnök összehívta az iraki állami és pártvezetőket egyeztetésre a kialakult helyzettel kapcsolatban. Szádr azonban nem vett részt a megbeszélésen. A többi politikai szereplő kifejezte igényét a politikai feszültség békés megoldására.¹⁰¹

⁹² *Kadhimi Hosts National Dialogue of Iraqi Leaders to End Political Deadlock*. [online], 2022. 08. 17. Forrás: Al-Monitor [2022. 10. 31.].

⁹³ *Iraqi Government Initiates Dialogue to End National Crisis*. [online], 2022. 08. 03. Forrás: Al-Monitor [2022. 10. 31.].

⁹⁴ *Iraq's Sadrist Told to Quit Parliament but Keep Protesting*. [online], 2022. 08. 02. Forrás: Al-Monitor [2022. 10. 31.].

⁹⁵ *Implementation of Resolution 2631 (2022)* 2022: 3.

⁹⁶ *Implementation of Resolution 2631 (2022)* 2022: 3.

⁹⁷ *Sadr So Far Cool to UN Mediation to Break Iraqi Political Deadlock*. [online], 2022. 08. 05. Forrás: Al-Monitor [2022. 10. 31.].

⁹⁸ *Iraqi Parliament Speaker Resigns*. [online], 2022. 09. 26. Forrás: Al-Monitor [2022. 10. 31.].

⁹⁹ *'No Authority': Iraq Judiciary Says It Cannot Dissolve Parliament*. [online], 2022. 08. 14. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 25.].

¹⁰⁰ *Iraq's Sadrists Launch Sit-in Outside Judiciary*. [online], 2022. 08. 23. Forrás: Deutsche Welle [2022. 10. 31.].

¹⁰¹ *Iraqi Crisis Talks Go Ahead Without Muqtada al-Sadr*. [online], 2022. 08. 17. Forrás: Al Arabiya English [2022. 11. 01.].

Augusztus végén egy váratlan irányból érte csapás Szádr törekvéseit. Kadhim al-Haeri ajatollah lemondott, követőit Ali Hámenei követésére szólítva fel, ami Szádr elleni megnyilvánulásnak értékelhető.¹⁰² Haeri ajatollah volt gyakorlatilag a Szádr-mozgalom védnöke Iránban, aki Szádrt jelölte ki iraki megbízottjának. Ez a kapcsolat nagyban befolyásolta a szádrista mozgalom fejlődését, mivel Haeri támogatásával tudott Szádr számos olyan, a vallásjogi felkészültségét megkérdőjelező támadást elhárítani, amely veszélyeztette a mozgalmon belüli vezető szerepét. Habár viszonyuk nem volt konfliktusmentes, és Haeri korábban is megvonta ideiglenesen a támogatását Szádrtól, a kapcsolatuk fenntartása mindkettejüknek fontos volt. A mozgalom Haeri ajatollah jóváhagyásával tudta folytatni 2003-tól az adománygyűjtést, ami fontos bevételi forrása a szervezetnek, Haeri pedig követőinek számát tudta növelni általuk. Ez a viszonyrendszer az iráni állam számára is fontos volt, mivel kapcsolatépítési és befolyásolási lehetőséget biztosított a számára. Haeri lépését mindenképpen nyomásgyakorlási kísérletnek lehet értékelni.¹⁰³

Ezzel párhuzamosan sor kerül nyílt erőszak alkalmazására. Augusztus végén összecsapások történtek a biztonsági erők és Szádr követői, illetve a Koordinációs Keretrendszerhez tartozó fegyveresek között. Az erőszakra és az arra való negatív reakciókra válaszul Szádr bejelentette végleges visszavonulását a politikától.¹⁰⁴ Az ENSZ adatai szerint az összecsapásokban 46-an meghaltak és hozzávetőleg 300-an megsérültek.¹⁰⁵

A Szádr-féle stratégiára a következő csapást a közigazgatási ügyekkel foglalkozó iraki Szövetségi Bíróság szeptember 7-i döntése mérte, amelyben a bíróság megállapította, hogy nincs joga felosztatni a parlamentet. A bíróság határozata szerint a parlament csak magát tudja felosztatni, ugyanakkor kifejezésre juttatta, hogy az iraki parlament nem az iraki nép érdekeivel összhangban cselekszik az adott politikai környezetben.¹⁰⁶

A végső döfés azonban az egyik politikai szövetséges átállása volt a Koordinációs Keretrendszerhez. Szeptember 26-án az iraki parlament elnöke, Mohamed al-Halbúsi, akit Szádr támogatásával választottak meg a posztjára, lemondott. A lemondás oka, hogy Halbúsi megállapodott a Koordinációs Keretrendszerrel a közös politikai platform kialakításáról, amihez a Kurdisztáni Demokrata Párt is csatlakozott. Az új választási szövetség, az Állami Adminisztrációs Szövetség létrehozását röviddel ezután hivatalosan is bejelentették.¹⁰⁷ Szeptember 28-án az újonnan létrejött politikai koalíció a parlament lemondott elnökét újraválasztotta korábbi pozíciójába az Irán-barát oldal támogatásával. Szádr követői megpróbálták megzavarni az ülést, hogy a kialakuló koalíció ne tudja érvényesíteni a súlyát a törvényhozásban – sikertelenül. A biztonsági erők verték vissza a próbálkozást. Médiabeszámolók szerint ezután rakétatüzérségi lövedékeket lőttek ki

¹⁰² Hashem, Ali: *Analysis: Is Muqtada al-Sadr's Retirement Announcement a Tactic?* [online], 2022. 08. 30. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 25.].

¹⁰³ Robin-D'Cruz, Benedict: *Muqtada al-Sadr and the Struggle for Religious Authority*. [online], 2022. 09. 14. Forrás: Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center [2022. 11. 01.].

¹⁰⁴ *Iraq Chaos as al-Sadr Supporters Storm Green Zone After He Quits*. [online], 2022. 08. 22. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 15.]; *Iraq's al-Sadr Announces Resignation From Political Life*. [online], 2022. 08. 29. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 24.].

¹⁰⁵ *Implementation of Resolution 2631 (2022)* 2022: 4.

¹⁰⁶ *Iraq's Supreme Court Says It Cannot Dissolve Parliament*. [online], 2022. 09. 07. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 15.].

¹⁰⁷ *Iraqi Parliament Speaker Resigns* 2022.

a Zöld Zónára, de ez sem zavarta meg az ülést.¹⁰⁸ Ezt követően októberben erőszakos tüntetésekre került sor Bagdadban a 2019-es tüntetési hullám évfordulója alkalmából. A tüntetők egy részre kövekkel és Molotov-koktélokkal a rendfenntartó erőkre támadt, amire azok könnygázzal és gumilövedékekkel válaszoltak. A biztonsági erők és a tüntető tömeg számos tagja megsebesült az összecsapásokban. Irak más nagyvárosaiban is sor került megmozdulásokra, ezek helyenként szintén erőszakos jellegűek voltak.¹⁰⁹

Ezzel együtt sem sikerült megakasztania a beindult politikai folyamatot a szádrista mozgalomnak. Október 13-án megválasztották Abdul Latif Rasidot az Iraki Köztársaság új elnökének. Az új elnök al-Szudánit jelölte miniszterelnöknek, akinek ettől számítva harminc napja volt, hogy kormányt alakítson.¹¹⁰ Szádr október közepén nyilvánosan is elutasította a Szudáni vezetése alatt formálódó kormányban való részvételt.¹¹¹ Ezek után 2022. október 27-én az iraki parlament megszavazta a Szudáni által beterveztett miniszterek listáját, formálisan elfogadva ezzel az új kormány létrejöttét.¹¹²

Visszatekintve elmondható, hogy a szádrista mozgalom túlértékelte a szerepét a politikai folyamatban, és túlbecsülte a nyomásgyakorlási képességét az iraki intézményekre. A mozgalom ugyanakkor meglepően fegyelmezetten tudott fellépni, rövid időn belül hatalmas tömegeket tudott mozgósítani, amelyek erőszak alkalmazásától sem riadtak vissza.¹¹³ A válság pozitív tapasztalatának mondható, hogy a nagy síita politikai csoportok a gyaranyú erőszakot nélkülöző politikai megoldás mellett kötelezték el magukat.

Konklúzió

A 2022-es kormányalakítási kísérlet egyedülállóan hosszú volt az elnyúló és nehézkes kormányalakításáról ismert országban. A létrejött kormány és az azon belüli hatalmi viszonyok sok szempontból ellentmondanak a 2019-es tüntetések során megfogalmazott követeléseknek, és a tradicionális politikai elit is a helyén maradt.¹¹⁴ Ez a vélekedés időközben csak erősödött. Egyes nyugati elemzők a 2022-es választások kapcsán még azt a következtetést is megfogalmazták, hogy az állam Irán-barát milíciák által végrehajtott foglyul ejtésének (az angol nyelvű szakirodalomban *state capture*) jelenségéről beszélhetünk.¹¹⁵ Mindenesetre a Szudáni vezette kormány stabil maradt, kisebb botrányoktól (mint egy lehallgatási botrány)¹¹⁶ eltekintve.

¹⁰⁸ *Al-Sadr's Supporters Clash With Iraqi Security Forces in Baghdad*. [online], 2022. 09. 28. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 25.].

¹⁰⁹ *Scores of Iraqis Injured in Anti-government Protests in Baghdad*. [online], 2022. 10. 01. Forrás: The Guardian [2022. 10. 25.].

¹¹⁰ Hamasaheed, Sarhang: *A Year After Elections, Iraq May Finally Be Set to Form a Government*. [online], 2022. 10. 20. Forrás: United States Institute for Peace [2022. 10. 25.].

¹¹¹ *Iraq's Sadrist Camp Refuses to Join New Government*. [online], 2022. 10. 15. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 26.].

¹¹² *Iraq's Parliament Approves New Government 2022*.

¹¹³ Al-Rubaie 2022.

¹¹⁴ Hamasaheed 2022.

¹¹⁵ Lásd például: Knights, Michael – Malik, Hamdi – Smith, Crispin (2023): *Iraq's New Regime Change: How Tehran-Backed Terrorist Organizations and Militias Captured the Iraqi State*. *CTC Sentinel*, 16(11), 1–24.

¹¹⁶ Al-Nashmi, Fadhel: *Wiretapping Scandal Continues to Rock Iraq*. [online], 2024. 08. 30. Forrás: Asharq al-Awsat [2025. 04. 30.].

Szudáni első intézkedései között jelezte, hogy a kormány egy rövid átmenettel új választások megtartását tervezi, ami gesztusként értékelhető a szádrista tábor felé.¹¹⁷ Erre az iraki kormány 2025. áprilisi döntése szerint 2025. november 11-én fog majd sor kerülni.¹¹⁸ Pozitívumként értékelhető, hogy Irak végrehajtott egy népszámlálást,¹¹⁹ ami – amennyiben azt korrekt módon végezték – a politikai rendszerre is hatással lehet a felekezeti és etnikai arányok tisztázásával. Az utóbbi időszakban a Maliki–Szudáni-párharc kielezett,¹²⁰ Szádr egyelőre visszavonult a közélettől.

További pozitív fejleménynek volt értékelhető, hogy az Iszlám Állam csoport és más nem állami fegyveres szereplők államellenes tevékenysége nagymértékben visszaesett a Szudáni-kormány alatt, és 2024-ben a csoport több jelentős vezetőjét megölték.¹²¹ Ugyanakkor az Aszad-rezsim összeomlása után kialakult ingoványos politikai helyzet Szíriában lehetőséget adhat az Iszlám Állam újbóli megerősödéséhez, így korai lenne a szervezet jelentette fenyegetést alábecsülni.

Az iráni befolyás a Szudáni vezette kormány alatt is komoly probléma volt amerikai szempontból. Irán-barát milíciák nagyszámú támadást hajtottak végre izraeli érdekeltségek és amerikai csapatok ellen.¹²² Irán „ellenállási tengelyének” megroppanása az Aszad-rezsim bukásával az iráni rendszer figyelmét fokozottabban irányíthatja Irakra, ami ezzel minden bizonnyal felértékelődött Teherán számára. Másfelől, a Trump-adminisztráció az iráni rezsimre való nyomásgyakorlás részeként felfüggesztette az Iraknak adott szankciók alóli mentességet az iráni energia vásárlása kapcsán,¹²³ ami az országot nehéz helyzetbe hozta.

Az amerikai csapatok kivonásával kapcsolatban a Biden-adminisztráció kötött egy megállapodást Irakkal, aminek a részleteiről nagyon kevés konkrétumot közöltek,¹²⁴ és az, hogy a Trump-adminisztráció ragaszkodni fog-e ehhez, nyitott kérdés. Emiatt is, az ország újból fontos döntések meghozatala elé kerülhet belátható időn belül, aminek nagyon komoly hatása lesz Irak jövőjére és regionális szerepére.

¹¹⁷ Ayoub, Nour H.: *Iraq's New Government Outlines Priorities*. [online], 2022. 10. 31. Forrás: Al-Monitor [2022. 11. 10.].

¹¹⁸ Rasheed, Ahmed: *Iraq Sets November 11 for Parliamentary Election*. [online], 2025. 04. 09. Forrás: Reuters [2025. 04. 30].

¹¹⁹ *Iraq Conducts First National Census in Nearly 40 Years*. [online], 2024. 11. 20. Forrás: Al Jazeera [2025. 04. 30].

¹²⁰ Saray, Ali: *Al-Sudani and Maliki: More than Just an Iraqi Cold War*. [online], 2024. 09. 03. Forrás: Asharq al-Awsat [2025. 04. 30.].

¹²¹ *Twentieth Report of the Secretary-General on the Threat Posed by ISIL (Da'esh) to International Peace and Security and the Range of United Nations Efforts in Support of Member States in Countering the Threat*. [online], 2025. 01. 31. Forrás: UN Security Council [2025. 04. 30], 2.

¹²² Rasheed, Ahmed – Azhari, Timour: *Iraq Tries to Avoid Regional Fight as Militias Fire at Israel*. [online], 2024. 10. 31. Forrás: Reuters [2025. 04. 30].

¹²³ *US Ends Sanctions Waiver for Iraq to Buy Electricity From Iran*. [online], 2025. 03. 09. Forrás: Al Jazeera [2025. 04. 30].

¹²⁴ Abdul-Zahra, Qassim – Copp, Tara: *Wrapping Up Mission, US Troops Will Leave Some Longstanding Bases in Iraq Under New Deal*. [online], 2024. 09. 27. Forrás: AP [2025. 04. 30].

Felhasznált irodalom

- Abdul-Zahra, Qassim – Copp, Tara: *Wrapping Up Mission, US Troops Will Leave Some Longstanding Bases in Iraq Under New Deal*. [online], 2024. 09. 27. Forrás: AP [2025. 04. 30].
- Aides Deny US Claims Sadr Has Fled Iraq*. [online], 2007. 02. 14. Forrás: The Guardian [2022. 11. 10.].
- Al-Kadhimi, Mustafa: *Will Sistani Be Able to Control Popular Mobilization Forces?* [online], 2015. 03. 11. Forrás: Al-Monitor [2022. 11. 08.].
- Alkadiri, Raad: *Can Mustafa Kadhim, the Latest Compromise Candidate, Repair Iraq's Broken System?* [online], 2020. 04. 21. Forrás: The London School of Economics and Political Science [2022. 10. 29.].
- Alliance Blocks Formation of New Iraqi Government*. [online], 2022. 04. 20. Forrás: Al-Monitor [2022. 10. 31.].
- Al-Nashmi, Fadhel: *Wiretapping Scandal Continues to Rock Iraq*. [online], 2024. 08. 30. Forrás: Asharq al-Awsat [2025. 04. 30.].
- Al-Rubaie, Azhar: *Iraqi Deadlock Continues With Elites Unable to Form Government*. [online], 2022. 05. 30. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 22.].
- Al-Rubaie, Azhar: *What's Next for Iraq After al-Sadr's Withdrawal from the Political Process?* [online], 2022. 09. 12. Forrás: Washington Institute for Near East Policy [2022. 10. 26.].
- Al-Rubaie, Azhar: *Young MPs of the Tishreen Movement Face Off Against Establishment Parties*. [online], 2021. 10. 29. Forrás: Washington Institute for Near East Policy [2022. 11. 08.].
- Al-Sadr Signals End to Shia Uprising*. [online], 2004. 06. 16. Forrás: Al Jazeera [2022. 11. 10.].
- Al-Sadr's Supporters Clash With Iraqi Security Forces in Baghdad*. [online], 2022. 09. 28. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 25.].
- Alshamary, Marsin: *Six Months Into His Premiership, What Has Mustafa al-Kadhimi Done for Iraq?* [online], 2020. 11. 13. Forrás: Brookings Institution [2022. 11. 01.].
- Ayad, Pierre: *Secret Recordings Deepen Political Crisis in Iraq*. [online], 2022. 07. 16. Forrás: France24 [2022. 10. 24.].
- Ayoub, Nour H.: *Iraq's New Government Outlines Priorities*. [online], 2022. 10. 31. Forrás: Al-Monitor [2022. 11. 10.].
- Beaumont, Peter: *Abu Mahdi al-Muhandis: Iraqi Killed in US Strike Was Key Militia Figure*. [online], 2020. 01. 03. Forrás: The Guardian [2022. 11. 06.].
- Bourhrous, Amal et al. (2021): *Reform Within the System: Governance in Iraq and Lebanon. SIPRI Policy Paper*, (61). Online: <https://www.sipri.org/sites/default/files/2021-12/sipripp61.pdf>
- Chaotic Scenes as Iraq's New Parliament Holds First Session*. [online], 2022. 01. 09. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 24.].
- Climate, Peace and Security Fact Sheet Iraq (April 2022)*. [online], 2022. 04. 05. Forrás: Reliefweb [2022. 10. 29.].
- Cohen, Zachary et al.: *US Drone Strike Ordered by Trump Kills Top Iranian Commander in Baghdad*. [online], 2020. 01. 04. Forrás: CNN [2022. 11. 08.].
- Cross-Sectarian Bloc Emerges in Iraq*. [online], 2022. 03. 28. Forrás: Al-Monitor [2022. 10. 25.].
- Eisenstadt, Michael – Knights, Michael – Ali, Ahmed: *Iran's Influence in Iraq Countering Tehran's Whole-of-Government Approach*. [online], 2011. 04. Forrás: Washington Institute for Near East Policy [2022. 10. 26.].
- Following Tape Leak, Sadr Demands Maliki Quit Iraqi Politics*. [online], 2022. 07. 19. Forrás: Al-Monitor [2022. 10. 31.].
- Foster, Anna: *At Iraq's Election Protest Camp, Militia Supporters Dig In*. [online], 2021. 11. 12. Forrás: BBC [2022. 10. 20.].
- Haboush, Joseph: *US Grants Iraq Another Sanctions Waiver to Import Electricity From Iran*. [online], 2022. 03. 28. Forrás: Al Arabiya English [2022. 11. 06.].
- Hamasaheed, Sarhang: *A Year After Elections, Iraq May Finally Be Set to Form a Government*. [online], 2022. 10. 20. Forrás: United States Institute for Peace [2022. 10. 25.].
- Hanna, Andrew – Nada, Garrett: *Iran's Roster of Influence Abroad*. [online], 2020. 03. 24. Forrás: Wilson Center [2022. 10. 20.].
- Hashem, Ali: *Analysis: Is Muqtada al-Sadr's Retirement Announcement a Tactic?* [online], 2022. 08. 30. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 25.].

- Ibrahim, Arwa: *Muhasasa, the Political System Reviled by Iraqi Protesters*. [online], 2019. 12. 04. Forrás: Al Jazeera [2022. 11. 08.].
- Implementation of Resolution 2576 (2021) Report of the Secretary-General*. [online], 2021. 08. 03. Forrás: United Nations Security Council [2022. 10. 08.].
- Implementation of Resolution 2576 (2021) Report of the Secretary-General*. [online], 2022. 02. 10. Forrás: United Nations Security Council [2022. 10. 08.].
- Implementation of Resolution 2631 (2022). Report of the Secretary-General*. [online], 2022. 09. 26. Forrás: United Nations Security Council [2022. 11. 07.].
- International Labour Organization (2022): *Iraq Labour Force Survey 2021*. Online: https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@arabstates/@ro-beirut/documents/publication/wcms_850359.pdf
- Iraq Chaos as al-Sadr Supporters Storm Green Zone After He Quits*. [online], 2022. 08. 22. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 15.].
- Iraq Conducts First National Census in Nearly 40 Years*. [online], 2024. 11. 20. Forrás: Al Jazeera [2025. 04. 30.].
- Iraq: Common Country Analysis 2022. Condensed Version*. [online], 2022. 07. Forrás: United Nations in Iraq [2022. 10. 31.].
- Iraq Crisis: Maliki Quits as PM to End Deadlock*. [online], 2014. 08. 15. Forrás: BBC [2022. 11. 12.].
- Iraq Prime Minister Calls Early Elections for June 2021*. [online], 2020. 07. 31. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 12.].
- Iraqi Cabinet Votes to Delay General Election Until October 10*. [online], 2021. 01. 19. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 12.].
- Iraqi Court Bars Veteran Zebari From Running for Presidency*. [online], 2022. 02. 13. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 15.].
- Iraqi Crisis Talks Go Ahead Without Muqtada al-Sadr*. [online], 2022. 08. 17. Forrás: Al Arabiya English [2022. 11. 01.].
- Iraqi Government Initiates Dialogue to End National Crisis*. [online], 2022. 08. 03. Forrás: Al-Monitor [2022. 10. 31.].
- Iraqi Parliament Elects Abdul Latif Rashid as New President*. [online], 2022. 10. 13. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 14.].
- Iraqi Parliament Speaker Resigns*. [online], 2022. 09. 26. Forrás: Al-Monitor [2022. 10. 31.].
- Iraqi PM Abdul Mahdi Submits Resignation to Parliament*. [online], 2019. 12. 01. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 12.].
- Iraqi PM al-Kadhimi Survives Drone Attack on His Home*. [online], 2021. 11. 07. Forrás: BBC [2022. 10. 15.].
- Iraqi PM Says Won't Run in Upcoming Elections*. [online], 2021. 05. 15. Forrás: Asharq Al Awsat [2025. 07. 08.].
- Iraq's al-Sadr Announces Resignation From Political Life*. [online], 2022. 08. 29. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 24.].
- Iraq's New President Latif Rashid, Veteran Kurdish Politician*. [online], 2022. 10. 13. Forrás: France24 [2022. 10. 25.].
- Iraq's Parliament Approves New Government*. [online], 2022. 10. 27. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 29.].
- Iraq's Sadrist Camp Refuses to Join New Government*. [online], 2022. 10. 15. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 26.].
- Iraq's Sadrists Launch Sit-in Outside Judiciary*. [online], 2022. 08. 23. Forrás: Deutsche Welle [2022. 10. 31.].
- Iraq's Sadrists Told to Quit Parliament but Keep Protesting*. [online], 2022. 08. 02. Forrás: Al-Monitor [2022. 10. 31.].
- Iraq's Supreme Court Says It Cannot Dissolve Parliament*. [online], 2022. 09. 07. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 15.].
- Iraq's Tishreen Uprising: From Barricades to Ballot Box*. [online], 2021. 07. 26. Forrás: International Crisis Group, Middle East Report N°223 [2022. 10. 29.].
- Kadhimi Hosts National Dialogue of Iraqi Leaders to End Political Deadlock*. [online], 2022. 08. 17. Forrás: al-Monitor [2022. 10. 31.].
- Kittleson, Shelly: *Amid Increasing Tensions Between Militias, Muqtada al-Sadr Calls for Reforming the PMU*. [online], 2022. 09. 01. Forrás: al-Monitor [2022. 11. 10.].
- Knights, Michael: *Profile: Asaib Ahl al-Haq*. [online], 2021. 04. 27. Forrás: Washington Institute for Near East Policy [2022. 11. 08.].
- Knights, Michael – Malik, Hamdi – Smith, Crispin (2023): Iraq's New Regime Change: How Tehran-Backed Terrorist Organizations and Militias Captured the Iraqi State. *CTC Sentinel*, 16(11), 1–24. Online: <https://ctc.westpoint.edu/wp-content/uploads/2023/12/CTC-SENTINEL-112023.pdf>
- Knights, Michael – Smith, Crispin – Malik, Hamdi: *Profile: Kataib Hezbollah*. [online], 2021. 04. 01. Forrás: Washington Institute for Near East Policy [2022. 11. 08.].

- Latif, Ali: *The Da'wa Party's Eventful Past and Tentative Future in Iraq*. [online], 2008. 08. 19. Forrás: Carnegie Endowment for International Peace [2022. 11. 12.].
- Levitt, Matthew: *29 Years Later, Echoes of „Kuwait 17”*. [online], 2012. 12. 13. Forrás: Washington Institute for Near East Policy [2022. 11. 12.].
- Liptak, Kevin – Vazquez, Maegan: *Biden Announces End of Combat Mission in Iraq as He Shifts US Foreign Policy Focus*. [online], 2021. 07. 26. Forrás: CNN [2022. 11. 06.].
- Loft, Philip: *Iraq in 2022: Forming a Government*. [online], 2022. 10. 18. Forrás: House of Commons Library [2022. 10. 31.].
- Mamouri, Ali: *Iraq Helps Broker Iran-Saudi Negotiations*. [online], 2022. 04. 28. Forrás: Al-Monitor [2022. 11. 07.].
- Mansour, Renad: *Iraq Is Trying Yet Again to Form a Government. Why Is It So Hard?* [online], 2020. 04. 15. Forrás: The Washington Post [2022. 11. 07.].
- Mansour, Renad – Stewart-Jolley, Victoria: *Explaining Iraq's Election Results*. [online], 2021. 10. 22. Forrás: Chatham House [2022. 11. 08.].
- Martin, David – Walsh, Mary: *Who Would Live and Who Would Die: The Inside Story of the Iranian Attack on Al Asad Airbase*. [online], 2021. 08. 08. Forrás: CBS News [2022. 11. 06.].
- Mohammed Shia al-Sudani Nominated for Iraqi Premiership*. [online], 2022. 07. 25. Forrás: Al-Monitor [2022. 10. 25.].
- Nada, Garrett – Rowan, Mattisan: *Profiles: Pro-Iran Militias in Iraq*. [online], 2021. 11. 10. Forrás: United States Institute of Peace [2022. 11. 10.].
- National Elections Mark Hard-Won Victory for Iraq. Women Candidates, Despite Recount Call, Ongoing Strife, Senior Official Tells Security Council*. [online], 2021. 11. 23. Forrás: United Nations [2022. 10. 31.].
- New Iraq Prime Minister After Five Months of Deadlock*. [online], 2020. 05. 07. Forrás: BBC [2022. 10. 12.].
- 'No Authority': Iraq Judiciary Says It Cannot Dissolve Parliament*. [online], 2022. 08. 14. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 25.].
- Operation Knight's Charge (Saulat Al-Fursan)*. [online]. Forrás: Institute for the Study of War [2022. 11. 12.].
- Profile: Nouri Maliki*. [online], 2014. 08. 12. Forrás: BBC [2022. 11. 01.].
- Pro-Iran Hashed Punished in Iraq Vote*. [online], 2021. 10. 18. Forrás: France24 [2022. 11. 08.].
- Protests Against Iraq Election Results Turn Violent*. [online], 2021. 11. 05. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 31.].
- Rasheed, Ahmed: *Iraq Sets November 11 for Parliamentary Election*. [online], 2025. 04. 09. Forrás: Reuters [2025. 04. 30.].
- Rasheed, Ahmed: *Iraqi Court Ratifies Election Result, Rejects Appeal*. [online], 2021. 12. 27. Forrás: Reuters [2022. 10. 15.].
- Rasheed, Ahmed – Azhari, Timour: *Iraq Tries to Avoid Regional Fight as Militias Fire at Israel*. [online], 2024. 10. 31. Forrás: Reuters [2025. 04. 30.].
- Rasheed, Ahmed – Ismail, Amina: *Iraq Parliament Fails to Elect New State President Over Lack of Quorum*. [online], 2022. 03. 26. Forrás: Reuters [2022. 10. 15.].
- Raz, Guy: *Nouri Al-Maliki's Rise to Leadership*. [online], 2006. 07. 27. Forrás: National Public Radio [2022. 11. 01.].
- Robin-D'Cruz, Benedict: *Muqtada al-Sadr and the Struggle for Religious Authority*. [online], 2022. 09. 14. Forrás: Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center [2022. 11. 01.].
- Sadr So Far Cool to UN Mediation to Break Iraqi Political Deadlock*. [online], 2022. 08. 05. Forrás: Al-Monitor [2022. 10. 31.].
- Saray, Ali: *Al-Sudani and Maliki: More than Just an Iraqi Cold War*. [online], 2024. 09. 03. Forrás: Asharq al-Awsat [2025. 04. 30.].
- Saudi Arabia Oil Attacks: UN 'Unable to Confirm Iranian Involvement'*. [online], 2019. 12. 11. Forrás: BBC [2022. 11. 07.].
- Scores of Iraqis Injured in Anti-government Protests in Baghdad*. [online], 2022. 10. 01. Forrás: The Guardian [2022. 10. 25.].
- Starr, Barbara – Kaufman, Ellie: *US Scrambles F-15 Jet to Shoot Down Iranian Drone That Appeared to Threaten US Forces in Iraq*. [online], 2022. 09. 28. Forrás: CNN [2022. 11. 06.].
- The White Paper for Economic Reforms: Vision and Key Objectives*. [online], 2020. 10. 22. Forrás: Government of Iraq [2022. 11. 07.].

- Tripp, Charles (2007): *A History of Iraq*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Twentieth Report of the Secretary-General on the Threat Posed by ISIL (Daesh) to International Peace and Security and the Range of United Nations Efforts in Support of Member States in Countering the Threat*. [online], 2025. 01. 31. Forrás: UN Security Council [2025. 04. 30].
- U.S. Air Defenses Down Attack Drone at AAAB*. [online], 2021. 04. 08. Forrás: Combined Joint Task Force – Operation Inherent Resolve Public Affairs [2022. 11. 06.].
- US Charge List Against al-Sadr Grows*. [online], 2004. 04. 07. Forrás: Al Jazeera [2022. 11. 10.].
- US Ends Sanctions Waiver for Iraq to Buy Electricity From Iran*. [online], 2025. 03. 09. Forrás: Al Jazeera [2025. 04. 30].
- Usher, Sebastian: *Iran's Leaders Harness Media Power*. [online], 2006. 03. 14. Forrás: BBC [2022. 11. 01.].
- Who is Mustafa al-Kadhimi, Iraq's New Prime Minister?* [online], 2020. 05. 07. Forrás: Al Jazeera [2022. 11. 12.].
- Why Iraqi Lawmakers Failed to Elect a New President*. [online], 2022. 02. 08. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 15.].
- Yeranian, Edward: *Drone Attack Damages Hangar at US-Coalition Air Base in Iraq*. [online], 2021. 05. 08. Forrás: Voice of America [2022. 11. 06.].
- Younes, Ali: *Adel Abdul Mahdi, an Iraqi Prime Minister 'Doomed to Fail'*. [online], 2019. 12. 01. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 20.].
- Yuan, Shawn: *Iraq Announces Final Results of October Parliament Election*. [online], 2021. 11. 30. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 20.].
- Yuan, Shawn: *Iraq's New Prime Minister-Designate: Who Is Mohammed al-Sudani?* [online], 2022. 10. 13. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 26.].
- Yuan, Shawn: *Is Iran Losing Some of Its Grip on Shia Militias in Iraq?* [online], 2021. 11. 12. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 31.].
- Yuan, Shawn: *Sadrists Quit Iraq's Parliament, but al-Sadr Isn't Going Away*. [online], 2022. 06. 15. Forrás: Al Jazeera [2022. 10. 24.].
- Zeed, Adnan Abu: *Division Threatens Islamic Dawa After Maliki's Reelection*. [online], 2019. 08. 03. Forrás: Al-Monitor [2022. 11. 12.].